

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē

॥ triṣaṣṭitamahaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ triṣaṣṭitamah sargaḥ ॥

rājñō daśarathasya śōkastēna kausalyāṃ prati
svakarṭṛkamunikumāravadhaviṣayakaprasaṅgasya śrāvaṇam

pratibuddhō muhūrtēna
śōkōpahatacētanaḥ |
atha rājā daśarathaḥ
sa cintāmabhyapadyata ॥ 2.63.1 ॥

rāmalakṣmaṇayōścaiva
vivāsād vāsavōpamam |
āpēdē upasargastaṃ
tamaḥ sūryamivāsuraṃ ॥ 2.63.2 ॥

sabhāryē hi gatē rāmē
kausalyāṃ kōsalēśvaraḥ |
vivakṣurasitāpāṅgīm
smṛtvā duṣkṛtamātmanaḥ ॥ 2.63.3 ॥

sa rājā rajanīm ṣaṣṭhīm
rāmē pravrajitē vanam |

ardharātrē daśarathaḥ

sō'smarad duṣkṛtaṃ kṛtam || 2.63.4 ||

sa rājā putrasōkārtaḥ

smṛtvā duṣkṛtamātmanaḥ |

kausalyāṃ putrasōkārtā -

midam vacanamabravīt || 2.63.5 ||

yadācarati kalyāṇi

śubhaṃ vā yadi vāśubham |

tadēva labhatē bhadre

kartā karmajamātmanaḥ || 2.63.6 ||

gurulāghavamarthānā -

mārambhē karmanāṃ phalam |

dōṣaṃ vā yō na jānāti

sa bāla iti hōcyatē || 2.63.7 ||

kaścidāmravaṇaṃ chittvā

palāsāṃśca niṣiñcati |

puṣpaṃ drṣṭvā phalē gṛdhnuḥ

sa śōcati phalāgamē || 2.63.8 ||

avijñāya phalaṃ yō hi

karma tvēvānudhāvati |

sa śōcēt phalavēlāyāṃ

yathā kiṃśukasēcakaḥ || 2.63.9 ||

sō'hamāmravaṇaṃ chittvā

palāsāṃśca nyaṣēcayam |

rāmaṃ phalāgamē tyaktvā
paścācchōcāmi durmatih || 2.63.10 ||

labdhaśabdēna kausalyē
kumārēṇa dhanuṣmatā |
kumāraḥ śabdavēdhīti
mayā pāpamidaṃ kṛtam || 2.63.11 ||

tadidaṃ mē'nusamprāptaṃ
dēvi duḥkhaṃ svayaṅkṛtam |
sammōhādiha bālēna
yathā syād bhakṣitaṃ viṣam || 2.63.12 ||

yathānyaḥ puruṣaḥ kaścit
palāśairmōhitō bhavēt |
ēvaṃ mayāpyavijñātaṃ
śabdavēdhyamidaṃ phalam || 2.63.13 ||

dēvyanūdhā tvamabhavō
yuvarājō bhavāmyaham |
tataḥ prāvṛḍanuprāptā
mama kāmavivardhinī || 2.63.14 ||

apāsyā hi rasān bhaumāṃ -
staptvā ca jagadaṃśubhiḥ |
parētācaritāṃ bhīmāṃ
ravirācaratē diśam || 2.63.15 ||

uṣṇamantardadhē sadyaḥ
snigdhā dadṛśirē ghanāḥ |

tatō jahṛṣirē sarvē

bhēkasāraṅgabarhiṇaḥ || 2.63.16 ||

klinnapakṣōttarāḥ snātāḥ

kṛcchrādiva patatriṇaḥ |

vr̥ṣṭivātāvadhūtāgrān

pādapānabhipēdirē || 2.63.17 ||

patitēnāmbhasā”cchannaḥ

patamānēna cāsakṛt |

ābabhau mattasāraṅga -

stōyarāśirivācalaḥ || 2.63.18 ||

pāṇḍurāruṇavarṇāni

srōtāṃsi vimalānyapi |

susruvurgiridhātubhyaḥ

sabhasmāni bhujāṅgavat || 2.63.19 ||

tasminnatisukhē kālē

dhanuṣmāniṣumān rathī |

vyāyāmakṛtasaṅkalpaḥ

sarayūmanvagāṃ nadīm || 2.63.20 ||

nipānē mahiṣaṃ rātrau

gajaṃ vābhyāgataṃ mṛgam |

anyad vā śvāpadaṃ kiñci -

jjighāṃsurajitēndriyaḥ || 2.63.21 ||

athāndhakārē tvaśrauṣaṃ

jalē kumbhasya pūryataḥ |

acakṣurviṣayē ghōṣaṃ
vāraṇasyēva nardataḥ || 2.63.22 ||

tatō'haṃ śaramuddhṛtya
dīptamāśīviṣōpamam |
śabdaṃ prati gajaprēpsu -
rabhilakṣyamapātayam || 2.63.23 ||

amuñcaṃ niśitaṃ bāṇa -
mahamāśīviṣōpamam |
tatra vāguṣasi vyaktā
prādurāsīd vanaukasaḥ || 2.63.24 ||

hā hēti patatastōyē
bāṇād vyathitamarmaṇaḥ |
tasminnipatitē bhūmau
vāgabhūt tatra mānuṣī || 2.63.25 ||

kathamasmadvidhē śastraṃ
nipatēcca tapasvini |
praviviktāṃ nadīṃ rātrā -
vudāhārō'hamāgataḥ || 2.63.26 ||

iṣuṇābhihataḥ kēna
kasya vāpakṛtaṃ mayā |
ṛṣērhi nyastadaṇḍasya
vanē vanyēna jīvataḥ || 2.63.27 ||

kathaṃ nu śastrēṇa vadhō
madvidhasya vidhīyatē |

jaṭābhāradharasyaiva

valkalājīnavāsasaḥ || 2.63.28 ||

kō vadhēna mamārthī syāt

kiṃ vāsyāpakṛtaṃ mayā |

ēvaṃ niṣphalamārabdhaṃ

kēvalānarthasaṃhitam || 2.63.29 ||

na kvacit sādhu manyēta

yathaiva gurutalpagam |

nēmaṃ tathānuśōcāmi

jīvitakṣayamātmanaḥ || 2.63.30 ||

mātaraṃ pīturaṃ cōbhā -

vanuśōcāmi madvadhē |

tadētanmithunaṃ vṛddhaṃ

cirakālabhṛtaṃ mayā || 2.63.31 ||

mayi pañcatvamāpannē

kāṃ vṛttiṃ vartayiṣyati |

vṛddhau ca mātāpitarā -

vahaṃ caikēṣuṇā hataḥ || 2.63.32 ||

kēna sma nihatāḥ sarvē

subālēnākṛtātmanā |

tāṃ giraṃ karuṇaṃ śrutvā

mama dharmānukāṅkṣiṇaḥ || 2.63.33 ||

karābhyāṃ saśaraṃ cāpaṃ

vyathitasyāpatad bhuvi |

tasyāhaṃ karuṇaṃ śrutvā
 ṛṣēvilapatō niśi || 2.63.34 ||

sambhrāntaḥ śōkavēgēna
 bhṛśamāsaṃ vicētaṇaḥ |
 taṃ dēśamahamāgamyā
 dīnasattvaḥ sudurmanāḥ || 2.63.35 ||

apaśyamiṣuṇā tīrē
 sarayvāstāpasam hatam |
 avakīrṇajaṭābhāraṃ
 praviḍḍhakalaśōdakam || 2.63.36 ||

pāṃsuśōṇitadigdhāṅgaṃ
 śayānaṃ śalyavēdhitam |
 sa māmudvīksya nētrābhyām
 trastamasvasthacētanam || 2.63.37 ||

ityuvāca vacaḥ krūraṃ
 didhakṣanniva tējasā |
 kiṃ tavāpakṛtaṃ rājan
 vanē nivasatā mayā || 2.63.38 ||

jihīrṣurambhō gurvarthaṃ
 yadahaṃ tāḍitastvayā |
 ēkēna khalu bāṇēna
 marmaṇyabhihatē mayi || 2.63.39 ||

dvāvandhau nihatau vṛddhau
 mātā janayitā ca mē |

tau nūnaṃ durbalāvandhau
matpratīkṣau pipāsitau || 2.63.40 ||

ciramāsāṃ kṛtāṃ kaṣṭhāṃ
tṛṣṇāṃ sandhārayiṣyataḥ |
na nūnaṃ tapasō vāsti
phalayōgaḥ śrutasya vā || 2.63.41 ||

pitā yanmāṃ na jānītē
śayānaṃ patitaṃ bhuvi |
jānannapi ca kiṃ kuryā -
daśaktaścāparikramaḥ || 2.63.42 ||

bhidyamānamivāśakta -
strātumanyō nagō nagam |
pitustvamēva mē gatvā
śīghramācakṣva rāghava || 2.63.43 ||

na tvāmanudahēt kruddhō
vanamagnirivaidhitaḥ |
iyamēkapadī rājan
yatō mē piturāśramaḥ || 2.63.44 ||

taṃ prasādaya gatvā tvam
na tvā saṅkupitaḥ śapēt |
viśalyaṃ kuru māṃ rājan
marma mē niśitaḥ śaraḥ || 2.63.45 ||

ruṇaddhi mṛdu sōtsēdham
tīramamburayō yathā |

saśalyaḥ kliśyatē prāṇai -
rviśalyō vinaśiṣyati || 2.63.46 ||

iti māmaviśaccintā
tasya śalyāpakarṣaṇē |
duḥkhitasya ca dīnasya
mama śōkāturasya ca || 2.63.47 ||

lakṣayāmāsa sa ṛṣi -
ścintāṃ munisutastadā |
tāmyamānaṃ sa mām kṛcchrā -
duvāca paramārthavit || 2.63.48 ||

sīdamānō vivṛttāṅgō -
'cēṣṭamānō gataḥ kṣayam |
saṃstabhya śōkaṃ dhairyēṇa
sthiracittō bhavāmyaham || 2.63.49 ||

brahmahatyākṛtaṃ tāpaṃ
hṛdayādapanīyatām |
na dvijātiraḥaṃ rājan
mā bhūt tē manasō vyathā || 2.63.50 ||

śūdrāyāmasmi vaiśyēna
jātō naravarādhipa |
itīva vadataḥ kṛcchrād
bāṇābhihatamarmaṇaḥ || 2.63.51 ||

vighūrṇatō vicēṣṭasya
vēpamānasya bhūtalē |

tasya tvātāmyamānasya

taṃ bāṇamahamuddharam |

sa māmudvīkṣya santrastō

jahau prāṇāṃstapōdhanah || 2.63.52 ||

jalārdragātraṃ tu vilapya kṛcchraṃ

marmavraṇaṃ santatamucchvasantam |

tataḥ sarayvāṃ tamahaṃ śayānaṃ

samīkṣya bhadre subhṛśaṃ viṣaṇṇah || 2.63.53 ||

|| ityārṣe śrīmadrāmāyaṇe vālmīkiye ādikāvyē

ayōdhyākāṇḍe triṣaṣṭitamaḥ sargaḥ ||